

MIHAI DĂNCUȘ (1942-2020)

Ion CUCEU*

Distinsul etnolog dr. Mihai Dăncuș, fondatorul Muzeului Etnografic din Sighetu Marmăției, s-a născut la 10 februarie 1942, în localitatea maramureșeană Botiza, într-o familie nemeșească străveche de greco-catolici, care a dat, în timp, o mulțime de cărturari, mai ales preoți și învățători cu dragoste de neam și de țară românească.

Dintre reprezentanții acestei familii e destul dacă-i amintim pe docentul Petru Bițiu-Dăncuș (1863-1907), președintele Uniunii Învățătorilor Români din Maramureș, pe la începutul secolului al XX-lea, pe fiul acestuia, Traian Bițiu-Dăncuș (1899-1975), pictorul și omul de cultură cunoscut încă din perioada interbelică, dar mai cu seamă pe Gheorghe Dăncuș (1906-1967), fostul director al Muzeului Etnografic al Transilvaniei, precum și al Muzeului Memorial „Emil Isac” din Cluj, reținând astfel doar pe cei cu preocupări de cultură tradițională din neamul său nobil atât de mare și de apreciat.

Mihai Dăncuș a urmat clasele primare și gimnaziale la Școala de Aplicație de pe lângă Liceul Pedagogic din Sighetu Marmăției, iar studiile medii la cel mai important liceu teoretic, „Dragoș Vodă”, din fosta capitală de județ a Maramureșului istoric, acolo unde s-a și profilat în vederea unei formări umaniste solide, dobândită, între anii

---

* Institutul Arhiva de Folclor a Academiei Române, Cluj-Napoca – România.

1965-1970, la Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj.

Din anii de facultate, profesorul Dumitru Pop și asistentul acestuia, Ion Șeuleanu, l-au îndrumat spre cercetarea și valorificarea culturii tradiționale a ținutului său de baștină și l-au ajutat, împreună cu profesorul bucureștean Mihai Pop, directorul Institutului de Etnografie și Folclor, să își croiască drumul în viață, orientându-l spre muzeografia și muzeologia etnografică, dar și spre cercetările de teren folclorice, cu gândul la realizarea unui corpus al folclorului din această importantă zonă a României.

În 1969 a fost angajat la Muzeul Orășenesc din Sighetu Marmăției, ca muzeograf-etnograf, devenind principalul artizan, alături de Francisc Nistor, al reorganizării și sistematizării colecțiilor muzeale și al unei expoziții pavilionare de bază, unde și întemeiază o Secție de etnografie și folclor. După 1971, urmează cursuri postuniversitare de muzeologie în București, finalizate strălucit cu lucrarea *Tematica Muzeului arhitecturii populare maramureșene* (1974), care i-a deschis calea spre un proiect ambițios de muzeu în aer liber în centrul urban al Maramureșului istoric, ținutul mirific al atâtor inițiative de cunoaștere etnologică adâncită.

La 8 octombrie 1972, punea bazele Asociației folcloriștilor și etnografilor din județul Maramureș, împreună cu profesorul universitar dr. Gheorghe Pop, și conferențiarul universitar dr. Ion Chiș-Șter, fiind ales vicepreședintele acesteia; doi ani mai târziu lansează, prin muzeu și prin această societate științifică, ideea organizării unor manifestări naționale dedicate sărbătorilor Crăciunului, Anului Nou și Bobotezei, cu o sesiune anuală de comunicări, urmată de o *Paradă a măștilor*, care avea să devină, în contextul politic al epocii, *Festivalul de datini și obiceiuri de iarnă*, ținut an de an la sfârșitul lunii decembrie, vreme de aproape patru decenii.

A organizat campanii de cercetare etnografică și folclorică, campanii de achiziții pentru colecțiile instituției pe care o servea cu un rar întâlnit devotament, reușind să adune la Muzeu peste 33.200 obiecte, pe care le fișează științific și le cataloghează, alături de mii de alte documente: filme foto alb-negru, diapozitive color, filme documentare pe 16 mm, caiete de teren, cu zeci de mii de informații și note folclorico-etnografice.

În perioada 1969-1975, Mihai Dăncuș a participat la o serie de cercetări etnografice și folclorice zonale, organizate în cadrul rețelei naționale de muzee etnografice din alte județe: zona Dorohoi, județul Botoșani (1969), zona Banatului montan, județul Caraș-Severin (1972),

Țara Oașului, județul Satu Mare (1973). A colaborat intens cu Muzeul Etnografic al Transilvaniei, cu Muzeul Tehnicii Populare din Sibiu și cu Sectorul de etnologie și sociologie al Centrului de Științe Sociale din Cluj, informându-se în vederea sistematizării secțiunilor documentare din muzee, dar și cu privire la materialele maramureșene din cele două arhive naționale de folclor din București și din Cluj.

Încă din 1972, se îngrijea de editarea celui dintâi volum de *Comunicări științifice pe teme folclorice* și participa activ la cercetările inițiate de profesorul Mihai Pop, vară de vară, în fruntea unei echipe de cercetători ai Institutului de Etnografie și Folclor din București. Terenurile etnologice organizate de Mihai Pop în Maramureșul istoric, pe Valea Cosăului, în satele Breb, Budești, Sârbi și Călinești, la care participase, i-au deschis larg orizontul profesional, teoretic și metodologic, l-au apropiat de o înțelegere superioară a interdependențelor dintre cultura materială și cea spirituală a satului arhaic românesc, determinându-l să-și focalizeze studiul asupra ritualurilor tradiționale de familie și a celor calendaristice, abordate în perspectivă etnologică nouă. Însușindu-și metodologia și tehnicile de investigare a fenomenelor culturii populare, le-a aplicat consecvent și în constituirea instrumentarului științific al muzeului din Sighet: biblioteca de specialitate, fototeca, fonoteca, filmoteca, sistemul de organizare a fișelor de lucru etc.

În 1977, după numai opt ani de la angajarea sa, a devenit directorul muzeului și a lansat proiectul carierei și vieții sale: o Secție în aer liber sau un Muzeu al satului maramureșean, pentru care, în urma anchetelor de teren întreprinse, cu o pasiune și o hotărâre dovedite doar de Romulus Vuia și Valer Butură la Cluj, de Cornel Irimie și Cornel Bucur la Sibiu, identifică un mare număr de gospodării țărănești și de monumente vechi de arhitectură populară, întocmindu-le documentația științifică pentru a fi achiziționate sau primite prin donație, după care luptă cu autoritățile locale și județene pentru obținerea finanțării și a aprobărilor ideologice.

La 31 mai 1981, după îndelungate eforturi și bătălii administrative și după luni de zile de muncă pe șantier, alături de neîntrecuți meșteri lemnari ai Maramureșului, grandiosul proiect etnocultural zonal, gândit și conceput tematic până în cele mai amănunțite detalii de Mihai Dăncuș, era deschis, cu ocazia Zilei Internaționale a Muzeelor, în prezența a 76 de directori de muzee din România și de numeroși specialiști din cadrul ICOM.

În continuarea altor asemenea demersuri constructive, Mihai Dăncuș organizează *Casa Muzeu „Ioan Mihalyi de Apșa”*, înființează

Muzeul Culturii Evreiești din Maramureș în Casa Memorială „Elie Wiesel”, *Casa Memorială „Stan Ioan Pătraș”* la Săpânța, *Casa Muzeu „Vasile Kazar”* din Vadu Izei, *Casa Memorială „Dr. Ilie Lazăr”* la Giulești, *Casa Muzeu „Dunca-Pâțu”* din Ieud etc.

Ca organizator de expoziții tematice, Mihai Dăncuș a obținut succese, pe plan local și național, cu: *Expoziția de artă veche românească* (iconografie neo-bizantină), *Covoare maramureșene*, *Artă populară maramureșeană* și *Creatori populari*, toate acestea itinerate și în Germania, Franța, Italia, Ucraina, Olanda și Statele Unite ale Americii.

O încununare a activității sale muzeologice a fost marcată de participarea, în anul 1998, în grupul care a organizat, din partea Fundației Culturale Române, prezența românească la manifestarea Smithsonian Folklife Festival din Washington – Statele Unite ale Americii.

În activitatea științifică s-a remarcat la început prin colaborarea cu valoroase texte la două colecții importante de folclor: *Folclor poetic din Maramureș. Ceas pe ceas* (Baia Mare, 1970) și *Antologie de folclor din județul Maramureș* (Baia Mare, 1980). A urmat valorosul volum *Măștile populare și jocurile cu măști din Maramureș* (Baia Mare, 1973, în colaborare cu Francisc Nistor și Nicoară Timiș), precum și numeroase cărți de autor: *Zona etnografică Maramureș* (București, Editura Sport-Turism, 1986), *Sighetu Marmației – Muzeul Etnografic* (București, Editura Museion, 1995), *Maramureșul și Marea Unire* (Sighetu Marmației, 1996, în colaborare cu Gheorghe Todincă), *Maramureș – un muzeu din centrul Europei* (București, Editura Fundației Culturale Române, 2000, în colaborare cu George Cristea), *Valori ale culturii populare maramureșene: Muzeul Etnografic al Maramureșului* (Sighetu Marmației, Editura Muzeului Maramureșului, 2000), *Sighetu Marmației la cumpăna dintre milenii* (Sighetu Marmației, Editura Muzeului Maramureșului, 2001), *Satul maramureșean (1945-1989)*. Viața socială, economică, politică, culturală și religioasă. Studii și documente, (Sighetu Marmației, Editura Muzeului Maramureșului, 2005, coordonator și editor).

Publicarea tezei sale de doctorat, realizate și susținute sub îndrumarea profesorului Dumitru Pop, *Nașterea în tradiția populară maramureșeană*, la lansarea căreia am participat, mi-a dat speranța că bunul nostru prieten va putea finaliza și celelalte două secțiuni dintr-o posibilă monografie a ritualurilor vieții de familie din Maramureșul istoric: *Nunta maramureșeană și Înarmorântarea moroșenilor*, pe care nimeni nu le-ar fi putut scrie mai însuflețit decât Mihai Dăncuș. În 2004, i-am venit oarecum în întâmpinarea monografiei, când am publicat, împreună cu Constantin Corniță, integral, manuscrisele din Arhiva de

Folclor a Academiei Române, provenite de la corespondenții interbelici ai lui Ion Mușlea (*Corpusul folclorului maramureșean*, vol. I, Baia Mare, Editura Umbria, 2004, 536 p.)

În anii îndelungați de edificare a Muzeului Satului Maramureșean, era, de fapt, imposibil să-l rupă ceva sau cineva pe Mihai Dăncuș de marele său vis, pentru care a jertfit totul asemenea colegilor clujeni și sibieni deja amintiți, prietenului său de o viață, Ioan Godea, reformatorul Muzeului Satului „Dimitrie Gusti”, precum și a lui Horia Bernea, creatorul Muzeului Țăranului Român din București, toți oameni de cultură dedicați în totalitate dezvoltării muzeisticii noastre majore, într-o societate fără tradiții instituționale, luptând cu prejudecăți și inhibiții birocratice greu de depășit, unde construcțiile de acest fel presupun, de multe ori, renunțări dureroase în planul scrierii de lucrări proprii, al definitivării proiectelor individuale de cercetare.

În activitatea muzeologică și muzeografică a fost sprijinit tot timpul de soția sa, doamna Ioana Dăncuș, muzeografă, preocupată îndeosebi de arta țărănească textilă și de organizarea interioarelor în casele Secției în aer liber, sau de mobilierul celor conservate *in situ* din Giulești, Vadu Izei, Săpânța sau Ieud, de selecționarea și etalarea artefactelor pentru expozițiile de icoane vechi, de artă populară zonală, de covoarele maramureșene.

Din 2003, Mihai Dăncuș a publicat un buletin științific al instituției pe care o conducea, „Acta Musei Maramorosiensis”, cu regim de periodicitate anuală greu de susținut, unde directorul-redactor șef putea fi ajutat abia de trei-patru muzeografi. De aceea, Mihai Dăncuș s-a orientat în direcția valorificării prin tipar a comunicărilor științifice susținute la manifestările organizate periodic de Muzeul Etnografic din Sighetu Marmăției sau la diferite sesiuni omagiale. Iată ce scria, în acest sens, Mihai Dăncuș: „Pe lângă lucrările cu profil de etnografie, folclor (etnologie), care dominau primele două volume (la care de fiecare dată aveam și capitole de istorie și istoria culturii), acum [la vol. III, 2005] am introdus și un capitol de *Istoria și filosofia culturii*, separat un capitol de *Arheologie-istorie* și un altul de *Ecologie. Științele naturii*. În felul acesta acoperim aproape integral profilul muzeului nostru și valorificăm lucrările prezentate la sesiunile organizate de muzeu și Asociațiunea pentru Cultura Poporului Român din Maramureș” (Notă asupra ediției, p. 9).

Activitatea sa de editor se va desăvârși postum printr-o lucrare de cea mai mare însemnătate cultural-istorică, prin publicarea *Manuscrisului preotului greco-catolic Ioan Coman de Moisei*, de la cumpăna secolelor XVIII-XIX, conținând texte folclorice și creații

populare semiculte, fundamentale pentru istoria folcloristicii românești și pentru cunoașterea evoluției colindelor, baladelor, descântecelor, bocetelor și verșurilor funebre, dar mai cu seamă a liricii populare din nord-vestul spațiului etnocultural românesc.

Opera sa de editare a acestui manuscris, pe care l-a transcris și studiat, filologic și folcloristic, în două mari volume, se constituie într-un act restitativ de egală însemnătate istorică cu marea sa contribuție muzeografică și muzeologică, întrucât Mihai Dăncuș publică integral, în facsimile, pe pagină de stânga, și transliterat, cu caractere latine, pe pagină de dreapta, conținutul „caietului studentesc” al teologului din Ungvar, apoi al preotului Ioan Coman. Demersul științific se înscrie în cea mai solidă tradiție științifică a direcției filologice a etnografiei și folcloristicii clujene, ilustrate de un lung șir de învățați, care s-au aplecat asupra vechilor manuscrise, în dovedirea interesului pentru creația populară a corifeilor Școlii Ardelene și a urmașilor acestora la Blaj, Gherla, Năsăud, Beiuș, Muncaci și Ungvar.

Înainte cu trei-patru ani de sfârșitul său, Mihai Dăncuș suferise un atac de cord în urma căruia nu și-a mai putut îngădui eforturi pe măsura neostoitei sale dorințe de a-și duce la capăt proiectele de cercetare și de a-și aduna studiile și articolele, publicate și risipite prin periodice, în volume, împreună cu o Bibliografie completă și o Cronologie a înfăptuirilor sale instituționale. Toate acestea le va putea face soția și cea mai apropiată colaboratoare, doamna Ioana Dăncuș, cu sprijinul fiicelor lor Ioana Elisabeta, arhitect, și Mihaela Maria, jurist, spre a-i promova soțului și tatălui drag contribuțiile la muzeologia etnologică și studiile închinat istoriei și spiritualității maramureșene.

Pentru meritele sale științifice incontestabile a fost distins cu medalii și decorații de prestigiu: Medalia jubiliară a Universității din Freiburg (Germania), Premiul Patrimoniului Cultural Național „Gheorghe Focșa” (2001), Premiul Cultural Național „Tancred Bănățeanu” (2002), Ordinul Meritul Cultural, în grad de Mare Ofițer, pentru cercetarea științifică (2004), titlul de Cetățean de Onoare al Municipiului Sighetu Marmăției etc. A fost membru al Asociației Europene a Muzeelor în Aer Liber (din 1988) și membru fondator al Asociației Naționale a Muzeelor (1996) și al Asociației de Științe Etnologice din România.

Regret profund plecarea dintre noi a lui Mihai Dăncuș la 31 iulie 2020, precum și faptul că n-am putut participa la înmormântarea sa, la Sighetu Marmăției.